

До 75-х роковин Голодомору 1932-1933 років в Україні

У К А З

ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про відзначення Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій

З метою належного відзначення в Україні Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій і впорядкування проведення відповідних заходів п о с т а н о в л я ю:

1. Започаткувати традицію у День пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій, який у 2005 році відзначається 26 листопада, покласти траурні вінки з житніх і пшеничних колосків до пам'ятних знаків, місць поховань жертв голодоморів та політичних репресій, вшанувати пам'ять загиблих хвилиною мовчання та запаленням свічок.

2. Оголосити 26 листопада 2005 року о 16 годині на вшанування пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій хвилину мовчання, зупинивши на цей час роботу в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях (крім підприємств, де це не допускається за технологією виробництва), рух громадського та приватного транспорту у населених пунктах з подаванням відповідних звукових сигналів.

На території України 26 листопада 2005 року приспустити Державний Прапор України, обмежити проведення розважальних заходів, внести відповідні зміни до програм радіо і телебачення.

3. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям забезпечити проведення вечорів-реквіємів та інших заходів щодо відзначення Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій.

Президент України В.ЮЩЕНКО

м. Київ, 22 листопада 2005 року
N 1644/2005

У К А З П Р Е З И Д Е Н Т А У К Р А Ї Н И

Про заходи у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні

З метою забезпечення належного вшанування пам'яті жертв геноциду Українського народу та на підтримку ініціатив Координаційної ради з підготовки заходів у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні п о с т а н о в л я ю:

1. Кабінету Міністрів України розробити у місячний строк із залученням Координаційної ради з підготовки заходів у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні та затвердити План заходів на 2007-2008 роки у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні, передбачивши в ньому, зокрема:

заходи з роз'яснення положень Закону України “Про Голодомор 1932-1933 років в Україні”;

забезпечення складання списків жертв Голодомору в Україні, формування Національної книги пам'яті та відповідних регіональних книг пам'яті, а також складання єдиного списку постраждалих від Голодомору;

встановлення в населених пунктах України, жителі яких постраждали від Голодомору, відповідних пам'ятників та пам'ятних знаків;

здійснення дальших заходів щодо спорудження у місті Києві пам'ятника визначному досліднику Голодомору 1932-1933 років в Україні Джеймсу Мейсу;

здійснення додаткових заходів щодо визнання міжнародною спільнотою, зокрема Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй та Європейським Парламентом, Голодомору 1932-1933 років в Україні геноцидом Українського народу;

заходи зі сприяння українській громадськості за кордоном в організації та проведенні до 1 жовтня 2007 року в установленому порядку міжнародного конкурсу на кращий проект пам'ятника жертвам Голодомору 1932-1933 років у місті Вашингтоні (Сполучені Штати Америки);

вивчення питання щодо можливості встановлення в інших іноземних державах відповідних пам'ятників та пам'ятних знаків жертвам Голодомору 1932-1933 років в Україні;

забезпечення співробітництва з Міжнародним координаційним комітетом Світового конгресу українців для планування відзначення 75-х роковин Голодомору в Україні;

проведення у 2008 році в місті Києві Міжнародного форуму, присвяченого 75-м роковинам геноциду Українського народу;

заснування грантів науковцям для дослідження Голодомору 1932-1933 років в Україні;

забезпечення формування єдиного реєстру документів, матеріалів, пов'язаних із Голодомором 1932-1933 років в Україні, у тому числі здійснення заходів щодо повернення в установленому порядку в Україну відповідних документів з інших держав;

проведення в населених пунктах України тематичних виступів творчих колективів, діячів культури та мистецтва;

організацію та проведення закордонних турів творчих колективів з метою поширення правдивої інформації про трагедію Голодомору 1932-1933 років в Україні, організацію тематичних виставок у парламентах, урядових установах іноземних держав;

організацію в населених пунктах України постійно діючих експозицій, виставок архівних документів, фотоматеріалів, творів мистецтва та літератури, які відображають події, пов'язані з геноцидом Українського народу, формування та оновлення відповідних музейних зібрань, зокрема в краєзнавчих музеях;

створення художнього та документальних фільмів про події часів Голодомору 1932-1933 років в Україні;

проведення конкурсів на створення кращого твору літератури, твору образотворчого мистецтва, музичного твору на вшанування пам'яті жертв геноциду Українського народу;

видання, перевидання та розповсюдження наукових, науково-популярних, художньо-публіцистичних праць, збірок документів та матеріалів про Голодомор 1932-1933 років в Україні, а також здійснення заходів щодо перекладу та видання іноземними мовами окремих тематичних видань для розповсюдження їх за межами України;

проведення у навчальних закладах і військових частинах тематичних уроків, лекцій про історичні події Голодомору 1932-1933 років в Україні;

вирішення в установленому порядку питання щодо поглибленого вивчення в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах причин та наслідків Голодомору в Україні;

організацію серед школярів, студентів та педагогічних працівників всеукраїнського конкурсу науково-пошукових робіт “Голодомор 1932-1933 років. Україна пам’ятає”;

започаткування та забезпечення проведення щорічної всеукраїнської акції “Колосок пам’яті” із покладання учнями загальноосвітніх навчальних закладів колосків пшениці до пам’ятників, меморіалів жертвам геноциду Українського народу;

випуск в обіг поштової марки і конверта у зв’язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні та здійснення спецпогашення поштової марки.

2. Кабінету Міністрів України забезпечити завершення спорудження до 1 жовтня 2008 року у місті Києві до 75-х роковин Голодомору 1932-1933 років в Україні Меморіалу пам’яті жертв голодоморів в Україні, передбачене підпунктом 3 пункту 2 статті 5 “Прикінцеві положення” Закону України “Про Голодомор 1932-1933 років в Україні”.

3. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

утворити у місячний строк відповідні координаційні ради, включивши до їх складу представників громадськості, для забезпечення організації та проведення заходів у зв’язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні, забезпечити розроблення за участю координаційних рад та затвердити відповідні плани заходів;

сприяти громадським організаціям, благодійним фондам, окремим громадянам у їх діяльності з ушанування пам’яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні, проведення ними науково-пошукової та просвітницької діяльності;

забезпечити за участю науковців, дослідників Голодомору в Україні, представників громадських організацій збирання свідчень очевидців Голодомору 1932-1933 років в Україні;

внести у тримісячний строк пропозиції щодо відзначення державними нагородами України громадян, які зробили вагомий внесок в дослідження Голодомору 1932-1933 років в Україні, донесення правди про трагедію до української та світової громадськості;

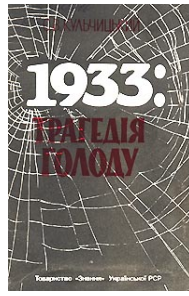
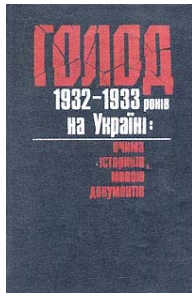
створити до кінця 2007 року списки мешканців регіонів, що постраждали від Голодомору 1932-1933 років в Україні, вжити заходів щодо належного впорядкування місць поховань жертв геноциду Українського народу;

вжити в установленому порядку заходів щодо демонтажу пам’ятників та пам’ятних знаків, присвячених особам, причетним до організації та здійснення Голодомору 1932-1933 років в Україні та політичних репресій, а також щодо перейменування в установленому порядку вулиць, площ, провулків, проспектів, парків та скверів у населених пунктах України, назви яких пов’язані з такими особами.

4. Державному комітету телебачення та радіомовлення України, Національній телекомпанії України, Національній радіокомпанії України забезпечити широке висвітлення у засобах масової інформації заходів у зв’язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні, а також виготовлення та розповсюдження інформаційної продукції, організацію циклів теле- та радіопередач з тематики Голодомору в Україні.

Президент України В.ЮЩЕНКО

м. Київ, 28 березня 2007 року
N 250/2007

Збірник присвячений одній з найбільш драматичних і «закритих» сторінок історії українського народу — голодові 1932—1933 рр. Вперше обнародовані унікальні, щойно розсекречені архівні матеріали, які відбивають справжні причини, хронологічний перебіг та наслідки трагедії.

У статтях вчених висвітлюються соціально-економічні та моральні аспекти здійснення в республіці сталінської політики колективізації та хлібозаготівель, яка стала безпосередньою причиною продовольчих труднощів, а потім страхітливого голоду.

Книга розрахована на всіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

У брошурі охарактеризовано здійснювану Сталіним у роки першої п'ятирічки соціально-економічну політику, складовою частиною якої стала суцільна колективізація селянських господарств, поступова деградація сільськогосподарського виробництва під впливом накладеної на колгоспи продрозкладки. Окремо виділено злочинницьку роботу надзвичайної хлібозаготівельної комісії під керівництвом Молотова, яка діяла на Україні в листопаді 1932 — лютому 1933 рр. Зроблено спробу оцінити масштаби голоду і викликаних ним демографічних втрат.

Матеріали в Книзі-Меморіалі згруповано за тодішнім (початок 30-х років) адміністративно-територіальним поділом Української РСР, яка складалася з семи областей: Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Київської, Одеської, Харківської, Чернігівської. (До складу Української РСР входила також Молдавська АРСР).

- Володимир Маняк. Голод: чому і як?
- Лідія Коваленко. Духовна руїна
- Вінницька область
- Дніпропетровська область
- Донецька область
- Київська область
- Одеська область
- Харківська область
- Чернігівська область
- Володимир Маняк. Повернути народів історію, а історії — правду

Покажчик охоплює понад шість тисяч назв публікацій за 1932-2000 рр., які всебічно висвітлюють одну з найтрагічніших сторінок історії України. Посібник буде корисний науковцям, викладачам вузів і шкіл, студентам, краєзнавцям, широкому загалу читачів.

Трагедія Великого голоду 1932-1933 рр. в Україні впродовж кількох десятиріч категорично заперечувалася КПРС та правлячою верхівкою СРСР. Причини й масштаби її приховувалися не лише від світової громадськості, а, передусім, від кількох поколінь радянських людей. Ці намагання приховати загибель від штучного голоду мільйонів селян були марними. Про голодомор знали і досить багато писали на Заході. Громадяни демократичних країн одержували інформацію з газет, журналів, книг. Що ж до наших співвітчизників, то їм матеріали про жахливі події початку 30-х років стали відомі лише після розпаду СРСР, коли очевидці змогли згадувати, розповідати, свідчити, а науковці - працювати в раніше недоступних архівах. З'явилася величезна кількість публікацій, особливо багато - у зв'язку з шістдесятиріччям голодомору, коли вперше на всенародному, державному рівні вшанували пам'ять жертв трагедії.

Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького за спільним проектом з Фондацією українознавчих студій Австралії склала науково-допоміжний покажчик, який дасть змогу читачам зорієнтуватися у

величезному масиві матеріалів, що стосуються голодомору. Він включає друковані матеріали про голодомор, видані в багатьох країнах світу впродовж 1932-2000 рр.

Показчик складається зі семи розділів: перший охоплює публікації офіційних документів та архівних матеріалів; другий - книги й статті загального характеру, наукові розвідки, спогади і свідчення очевидців; третій присвячено вшануванню в Україні та діаспорі пам'яті жертв голодомору. Такий структурний принцип збережено й у кожному з підрозділів наступного розділу, де зібрано літературу про потерпілі від голодомору області. Окремі розділи вміщують публікації про літературні твори, витвори мистецтва й виставки на цю тему. В останньому розділі зосереджені бібліографічні матеріали.

Література у розділах згрупована за прямою хронологією, в межах року - за видами видань (в алфавіті авторів і назв): енциклопедії, книги, альманахи й журнали, газети. Матеріали про увічнення народної трагедії засобами художньої літератури, твори кожного письменника подано в алфавіті назв.

Показчик складено відповідно до існуючих стандартів на опис друкованих документів. Збережено особливості написання у заголовках публікацій, виданих за кордоном. Прізвища іноземних політичних діячів та географічні назви подано за сучасним українським правописом. На жаль, навіть найбільші бібліотеки країни недостатньо вкомплектовані українськими зарубіжними виданнями, жодна книгозбірня України не має повного комплексу періодики, виданої поза Україною. Через це частину матеріалів упорядники не змогли переглянути *de visu*. Тому опис деяких з них подано у скороченому вигляді: відсутні такі елементи, як місце видання, видавництво, пагінація. Книги, не переглянуті *de visu*, позначені астериксом. Не вдалося встановити також вид деяких джерел публікацій (газета чи журнал), місце друку та розшифрувати всі аббревіатури, що трапляються у тексті. Публікації, рік видання яких невідомий, вміщені в кінці розділів.

Користування посібником значно полегшить предметний показчик. Упорядники прагнули розробити таку систему предметних рубрик, котра якомога повніше розкривала б різноманітні аспекти проблеми голодомору. У пошуку матеріалів читачам допоможуть також показчики: імен, географічний, періодичних видань і видань за цільовим та читацьким призначенням. Додано список аббревіатур.

Показчик доповнюють карти формування території України за радянських часів та карта "Голодомор в Україні 1932-1933 рр.". Ознайомившись з ними, читач дізнається, яка саме територія України була охоплена голодомором.

При складанні показчика упорядники користувалися фондами Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького, Національної парламентської бібліотеки, Державної історичної бібліотеки, Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського НАН України, Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка, бібліотеки ім. Івана та Юрія Липи ЦБС для дітей м. Одеси, бібліотеки Іллінойського університету (США). Багато літератури було знайдено в українсько-канадських центрах ОДНБ ім. М. Горького та ХДНБ ім. В.Г. Короленка. Упорядники висловлюють глибоку подяку працівникам усіх цих бібліотек за надану допомогу.

Ми вдячні за надіслані матеріали керівництву і працівникам обласних універсальних наукових бібліотек України, Центральної міської бібліотеки ім. Л. Українки (Київ), Російської державної бібліотеки (Москва), Російської національної бібліотеки (С.-Петербург), Державної публічної історичної бібліотеки (Москва), а також голові ФУСА д-ру В. Мотиці, панові Б. Ясинському (Бібліотека Конгресу, США), пані Л. Пендзей (бібліотека Торонтського університету, Канада), проф. Д. Штогрину (бібліотека Іллінойського університету, США), пані П. Рікун (Гарвардський університет, США).

Особливу подяку за матеріальну допомогу та підтримку висловлюємо дирекції Фондації українознавчих студій Австралії, особисто голові доктору В. Мотиці, покійному панові В. Дерев'янку, Крайовій управі Союзу українців Австралії та панові М. Коцю, членові ради Асоціації дослідників голодоморів в Україні.

Документи і матеріали пропонованого збірника вперше у вітчизняній і світовій історіографії висвітлюють причини, хід та наслідки скоєного через репресивну хлібозаготівельну і податкову політику й замовчаного тоталітарною державою голоду 1946—1947 рр.

Для істориків, викладачів і студентів вузів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться історією народу України.

Затверджено до друку вченою радою Інституту історії України НАН України

Голодомори, які проводились в Україні під час панування комуністичного режиму у тоталітарній імперії, - це найжорстокіші заплановані злочини в історії людства. Ніякі війни та нищення народів не зрівняються з масштабністю виморювання українського населення в найродючішій країні, на землі прапредків слов'янства, які одними з перших освоїли рілляництво і зуміли за допомогою щедрот землі домогтися достатку.

Всепрощаюча українська доброта хотіла б призабути жахіття планувальників і виконавців голодоморів. Незважаючи на появу окремих досліджень про голодомори 20-х і 30-х років на землі України, боляче, що всесвітні ці злочини не знайшли ще справжнього відгуку в церковних ритуалах, мистецтві, літературі, науці й сьогодні не менш — у політиці. Наукова та мистецька еліта достеменно ще не дослідила й не виявила планувальників цих злочинних дій.

Історики, окремі люди-ентузіасти, часто без підтримки владних структур, а нерідко й в атмосфері байдужості насмілюються,— інколи й з ризиком для власного життя,— нести тягар національного усвідомлення фактів морення голодом чи не третини українського населення.

Сьогодні, вже в час державної незалежності ми ще не маємо друкованого документального зібрання про ганебний злочин голодомору 1946—1947 років.

Врешті-решт, коли світ усвідомить, сприйме голодомори в Україні (яким немає прощення!) і внесе їх в аннали історії людства?!

Цей збірник документів і матеріалів про голод в Україні 1946 — 1947 рр. — ще один вияв праці людей, які не підкоряються світовій антилюдяності. Й за це їм щира подяка.

Маріян П. Коць

